

راه حل نهایی مناقشه هسته‌ای ایران چیست؟

منتشر شده در دوشنبه، 25 آذر 1392 | 12:59

سید حسین موسویان

بجز این هسته‌ای ایران، مهمترین اولویت غرب در دهه گذشته

برنامه هسته‌ای ایران اولویت اول دولت‌های غربی در دهه گذشته بوده است. از سال ۲۰۰۶ نظام ظالمانه تحریمهای شکل گرفت. در ۲۴ نوامبر ۲۰۱۳، اعضای ثابت شورای امنیت سازمان ملل به همراه آلمان (گروه ۵+۱) از تکرار اشتباوهای گذشته پرهیز کرده و از طریق مذاکره واقعی و صادقانه به مهمترین توافق در پرونده هسته‌ای ایران رسیدند. بر اساس این توافق ایران غنی‌سازی اورانیوم بیش از ۵ درصد را متوقف کرده، ذخایر اورانیوم خود را محدود کرده و امکان دسترسی بیشتر به تأسیسات اتمی خود را برای بازرسان آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (آی‌ای) فراهم می‌کند. بعلاوه، ایران از انجام فعالیت‌های بازفراوری اجتناب کرده و توسعه بیشتر تأسیسات آبسنگین اراک را متوقف می‌کند. در عوض، ۱+۵ تحریمهای جدیدی را تصویب نکرده و تحریمهای محدودی را نیز بر می‌دارد. علیرغم این پیشرفت تاریخی، این سؤال باقی می‌ماند که آیا ایران و شرکای مذاکرات از این فرست تاریخی برای رسیدن به رامحلی جامع و پایدار در شش ماه تا یک سال آینده استفاده خواهد کرد یا خیر.

تغییر دولت ایران یکی از عوامل موفقیت مذاکرات بود

دلایل بیشتر فت در زنو جه بود؟ چهار عامل را می‌توان دلیل شکل‌گیری توافق اولیه دانست:

- دلایل موفقیت

۱- معیارهای مذکورات تغییر کرده است. انتخابات ریاست جمهوری ایران رئیس جمهور «روحانی» را به قدرت رساند. رویکرد میانبر و متعادل او در انتصاب مقامات ارشد ایران نیز دیده شد. وزیر امور خارجه، «جواد ظریف» و «علی‌اکبر صالحی»، رئیس سازمان انرژی ایران، هر دو تحصیلکرده آمریکا هستند. دبیر جدید شورای عالی امنیت ملی، «علی شمخانی»، یک فرمانده میانبر و سپاه پاسداران است. همه آنها طرفدار تنش‌زدایی در روابط با آمریکا و عاملان منطقه هستند. در عین حال انتخاب مجدد «باراک اوباما» تضمینی برای موقعیت داخلی او شد و در همین حین وزیر امور خارجه «جان کری» و وزیر دفاع «چاک هگل» روح تازه‌ای را در روند مذکورات مدیند.

سیاست آمریکا از عدم غنی‌سازی به عدم تولید بمب تغییر یافته است

۲- سیاست آمریکا از «عدم غنی‌سازی» به «عدم تولید بمب هسته‌ای» تغییر کرده است. بزرگترین امتیاز اعطای شده به ایران در راستای رسیدن به توافق نوامبر مسئله غنی‌سازی بود. علیرغم این حقیقت که نمایندگان آمریکا با شتاب توضیح دادند که توافق اولیه «حق مسلم» غنی‌سازی تحت معاهده منع گسترش سلاح هسته‌ای را برای ایران به رسمیت نمی‌شناسد، اما متن توافق مؤقت بیان می‌کند که توافق دائم «شامل برنامه غنی‌سازی معین با معیارهای مورد توافق طرفین» خواهد بود. آمریکا از موضع قبلی خود، رد قطعی غنی‌سازی ایران، فاصله گرفته و سعی کرده تضمین کند که ایران به دنبال تولید بمب هسته‌ای نخواهد رفت.

مذاکره مستقیم بین ایران و آمریکا راهگشا یوده است

-۳- مذاکرات مستقیم بین ایران و آمریکا، پیشرفت‌های اخیر نشان داده که هر دو طرف به کاهش اختلافات خود تعامل دارند. وزیر خارجه آمریکا، «جان گری» و همتای ایرانی او «جواد طریف» در مذاکراتی سطح بالا شرکت کرده و روسای جمهور آمریکا و ایران اولین مکالمه تلفنی از ۱۹۷۹ تاکنون را در هفته آخر اکتبر ۲۰۱۳ برقرار کردند. در گذشته، ایران با تمام اعضای ۵+۱ به جز آمریکا مذاکره می‌کرد. از آنجا که حمایت آمریکا کلید اصلی روند مذاکرات آمریکا است، بهبود روابط رامحلی برای این مشکل بوده

و به غلبه بر مشکلات این روند کمک می‌کند. بدون مذاکره مسنتیم بین ایران و آمریکا دستتبایه، به توانق موقت ممکن نبود.

با تحریم بیشتر نمی‌توان ایران را تسلیم کرد

-۴- کاهش اولیه تحریم‌ها. می‌توان ادعا کرد که غرب در نهایت متوجه شده که تحریم‌های بیشتر به جای توقف برنامه هسته‌ای ایران، موجب افزایش غنی‌سازی شده است. با تحمیل تحریم بر ایران نمی‌توان به نتیجه مطلوب که واداشتن ایران به مذکوره برای رسیدن به توافقی است که این کشور را از رسیدن به فناوری هسته‌ای صلح‌آمیز بازدارد، دست یافت. تندروهای اسرائیل و آمریکا تلاش‌های خود را تشدید کردن تا از توافق اولیه جلوگیری کنند. آنها مدعی شدند که با توجه به سقوط آزاد اقتصاد ایران، تحریم‌ها باید پابرجا مانده یا حتی تشدید شود، تا ایران با توقف کامل برنامه هسته‌ای خود موافقت کند. اندکی قبل از مذاکرات هسته‌ای نوامبر، ده سناتور آمریکایی از جمله رئیس کمیته روابط خارجی سن، «رابرت منذر» و «چارلز شومر» دموکرات و نیز «جان مک کین» و «لیندزی گراهام» جمهوریخواه، دو تن از تأثیرگذارترین افراد حزب خود در زمینه سیاست خارجی- نامه‌ای به رئیس‌جمهور «اوبارا» امضاء کردن که تهدید تاکید می‌کرد که «تهدید جدی نظامی» باید بر روی میز بماند و تحریم‌های فعلی باید با جدیت حفظ شود. تعامل به بحث در مورد کاهش تحریم‌ها -حتی، به صورت محدود- روند مذاکرات را تغییر داد.

برونده هسته‌ای بیش از حد سیاسی شده است

- ۱۵ پیشگو

آنچه باقی نماند را باید اینکه ممکن باشد برای تمام گروههای در گیرندهای موقوف یابد تا نکته رعایت شود:

۱- سیاست‌زدایی پرونده هسته‌ای. در ۲۰۰۷ و ۲۰۱۱، برآورد اطلاعات ملی آمریکا تایید کرد که ایران بمب هسته‌ای در اختیار نداشته و شواهدی مبنی بر تسلیحاتی شدن وجود نداشته و مقامات ایران واقعاً تصمیم به ساخت بمب اتمی نگرفته‌اند. بعلاوه، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی بیش از ۵۰۰۰ نفر روز بازرسی از تأسیسات هسته‌ای ایران را در یک دهه صورت داده و به طور مداوم تأکید کرده که شواهدی مبنی بر تولید سلاح وجود ندارد. با توجه به این مسئله، باید تلاش برای استفاده از برنامه هسته‌ای ایران برای تغییر نظام این کشور متوقف شود. واضح است که مسئله هسته‌ای ایران بیش از حد سیاسی شده است. برای رسیدن به رامحلی پایدار، تمام طرفین باید این مسئله را سیاست‌زدایی کرده و بر حذف ابهامات فعلی از ذات برنامه هسته‌ای ایران متمرکز شوند.

علت شکست مذاکرات قبلی زیاده‌خواهی ۱۵ بود

۲- حذف تمام تحریم‌های تحملی. یک عضو سابق هیئت مذاکر مکننده هسته‌ای ایران دلیل شکست مذاکرات در دولت «احمدینژاد» را تلاش ۵+۱ برای واداشتن ایران به قبول مسائل اساسی بدون دادن امتیازات کافی، مثل حذف تحریم‌های اصلی عنوان می‌کند. گروه ۵+۱ از ایران خواسته بود که برای جلوگیری از «توانمندی گریز»، غنی‌سازی اورانیوم بیست درصد را محدود کرده و غنی‌سازی پنج درصد را محدود کرده، ذخایر اورانیوم غنی‌شده را محدود ساخته و همچنین محدودیت تأسیسات غنی‌سازی خود، یعنی تعداد و نوع سانتریفیوژ‌ها، را نیز بپذیرد. در عوض، ۵+۱ اصرار داشت که تمام تحریم‌های پکج‌بانه و چندگانه پابرجا خواهد ماند. این موضع طی مذاکرات اخیر تغییر کرده است. به هر حال، مذاکر مکننگان هسته‌ای باید بتوانند بسته‌ای جامع را تعریف کرده و این بسته را با امتیازات مناسب اجرا کنند. در قبال همکاری ایران با قوانین معاهده منع گسترش سلاح هسته‌ای، توافقنامه پادمان، معیارهای شفافیت الزامی آنس این‌مللی انرژی اتمی، و قبول «معیارهای عدم گریز»، باید تمام تحریم‌ها برداشته شود.

توافق نهایی باید بر اساس ان پی‌تی شکل گیرد

۳- توافق نهایی بر اساس معاهده منع گسترش. علیرغم تعهد طرفین مذاکرات به یافتن توافقی بر اساس معاهده منع گسترش سلاح هسته‌ای، حقیقت آن است که درخواست‌های ۴+۱ از ایران فراتر از شرایط این معاهده است. یک رامحل بادوام و پایدار باید به تبعیض بین ایران و دیگر کشورهای عضو این معاهده پایان دهد. رامحل پایدار باید بین الزامات اینپیتی و درخواست‌های خارج از این چهارچوب تمایز قائل شود. الزامات مبتنی بر اینپیتی می‌تواند مورد توافق دائمی قرار گیرد، در حالی که درخواست‌های خارج از این معاهده باید برای دوره زمانی معین و به عنوان معیار اعتمادسازی اجرا شوند.

تمام طرفین مذاکره باید دست از کارشکنی بردارند

۴- کنترل خرابکاران. طرف آمریکائی تاکید کرده که ایران همکاری مفید در مذاکرات توافق اولیه نوامبر بوده است. به هر حال، همانطور که سوابق قبلی نشان داده است، دیگر اعضای ۵+۱ نمی‌توان زیادی برای تخریب روند مذاکرات دارند. در مذاکرات اوایل ماه نوامبر فرانسه تردیدهایی را درباره توافق بیان کرد. باید از عدم اتحاد بین اعضای ۵+۱ جلوگیری شود تا رامحلی بلندمدت بیانیکم که برای تمام اعضای درگیر مفید باشد.

بیبود روابط ایران و آمریکا می‌تواند کلید حل مشکلات منطقه باشد

⁵- ارقاء بیشتر روابط ایران و آمریکا. بیشتر از اخیر در معرض هسته‌ای بعید مجدد مناسبات بین آمریکا و ایران و خاتمه دهه‌ها دشمنی را ممکن ساخته است.

نظرسنجی اخیر که به درخواست «روحانی» برای دانستن نظرات عمومی انجام شد نشان داد که ۸۰ تا ۹۰ درصد مخاطبان خواستار روابط بهتر ایران با آمریکا هستند. کاهش دشمنی بین آمریکا و ایران میتواند تأثیر سازنده‌ای بر اکثر مسائل مهم خاورمیانه - از امنیت سوریه، افغانستان و عراق، تا همکاری در جنگ علیه افراطیگری و تروریسم - داشته باشد. به هر حال، همچنان موانع مهمی بر سر راه عادی‌سازی روابط دو جانبه باقی است. توافق نهایی باید مورد تایید کنگره قرار گیرد و به طور کلی مخالفان هرگونه توافق با ایران در داخل آمریکا بسیار زیاد هستند. ایران و آمریکا باید از دبلوماسی قوی‌تر در مسائل فراتر از مقوله هسته‌ای بهره گیرند تا بتوانند راه را برای رسیدن به راه حل نهایی هموار کنند.

نتها راحل هسته‌ای ایران دیپلماسی است توافق نوامر بین ایران و ۵+۱ شامل شرایط بردبرد برای تمام طرفین درگیر است. این توافق نشان داد که تنها دیپلماسی می‌تواند این بنبست را برطرف کند. رسیدن به توافق نهایی از طریق یک بسته جامع بر اساس پنجم اصل بیان شده در بالا، وظیفه اصلی مذاکره‌کنندگان است. یک راحل بلندمت برای مغضبل هسته‌ای ایران می‌تواند راه را برای تعامل سازنده با ایران در منطقه و همکاری برای تحقق بخشیدن به اینde «خاور میانه عاری از هرگونه سلاح کششار جمعی» هموار سازد. این فر صت نباید از دست برود.

منبع: سایت اشناف به نقا، از اندیشکده آلمان. «بنیاد کودا»